

همگرایی و واگرایی اقوام در استان کرمانشاه
(پس از پیروزی انقلاب اسلامی)

مؤلف: محمد احمدی

آدرس: تهران، میدان ولیعصر، نرسیده به خیابان زرتشت، کوچه ناصر،
 بلاک ۳۲ واحد ۳ تلفن: ۰۲۱-۸۶۰۳۷۴۲۸ • info@boulipub.com

سرشناسه	احمدی، محمد - ۱۳۵۵
عنوان	همگرایی و واگرایی اقوام در استان کرمانشاه (پس از پیروزی انقلاب اسلام)
محل نشر	تهران، انتشارات آموزشی و پژوهشی بوعلی
موضوعات ظاهری	۱۶۹ ص، مصور، جدول
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۹۷۳۰۵-۱-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	فارسی
موضوع	آ. س. سناسی - ایران - کرمانشاه
شناسه افزوده	-
رده‌بندی کنگره	DSR۲۴۷/۱۳۰۵
رده‌بندی دیویی	۹۵۵/۴۴
شماره کتابشناسی ملی	۴۵۹۰۸۰۰
ناشر	انتشارات آموزشی و پژوهشی بوعلی
مدیر مسئول	نیلوفر شامرادی
مدیر اجرایی	محمد هادی احمدی
صفحه آرای و طراحی جلد	انتشارات آموزشی و پژوهشی بوعلی
تیراژ	۱۰۰۰ جلد
تاریخ چاپ	اول - ۱۳۹۵
چاپ و صحافی	چاپ نشاط
قیمت	۱۴۷۰۰۰ ریال

کلیه حقوق و حق چاپ متن و عنوان کتاب که به ثبت رسیده است؛ مطابق با قانون حقوق مؤلفان و مصنفان و مصوب ۱۳۴۸ محفوظ و متعلق به مؤلف می‌باشد. هرگونه برداشت، تکثیر، کپی برداری به هر شکل (چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی) بدون اجازه کتبی از مؤلف ممنوع بوده و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

فهرست

صفحه	عنوان
۱۱	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۷	بخش اول: مفاهیم پایه ای
۱۷	مقدمه
۱۹	تعاریف مفاهیم
۲۱	ماهیت قدمت و اقوام
۲۷	هویت قومی - قوم گرایی
۳۰	نظریات عمد بر ناسیونالیسم قومی
۳۲	ایدئولوژی همگنی و نژاد گرایی
۳۵	بخش دوم: ساختار قومی و توزیع نژادی جمعیتی و گوناگونی قومی در ایران
۳۵	مقدمه
۳۶	الف) ساختارهای قومی
۳۸	ساختار قومی در خاورمیانه
۴۰	ساختار قومی در ایران
۴۳	ویژگی ترک‌های آذری زبان با دیگر اقوام ایران
۵۳	ب) وضعیت همگرایی و واگرایی قومیت‌ها در ایران
۵۴	جایگاه و شاخصه های متغیر قومیت در امنیت ملی ایران
۵۶	تعارضات هویتی اقوام
۵۷	رشد احساسات ناسیونالیستی قومی منطقه و تأثیر آن در ایران
۵۸	استفاده ابزاری بیگانگان از اقوام و اقلیت‌های دینی ایران
۶۰	آرایش فضایی و استقرار اقوام در ایران
۶۱	تغییرات اخیر در تقسیمات کشوری
۶۵	استقرار قومیت های مشابه در مناطق همجوار کشورهای همسایه
۶۶	استقرار قومیت ها در مناطق مرزی و حاشیه ای
۶۷	رشد گرایش‌های قومی واگرایانه در جهان و تأثیر آن بر قومیت ها
۶۷	افزایش هزینه های نظام در مناطق قومیت نشین

۶۹	تشدید پدیده جاسوسی
۷۱	بخش سوم: اقوام در استان کرمانشاه
۷۱	واژه، نژاد و تاریخ و منشأ قوم کرد
۷۱	ریشه شناسی واژه کرد
۷۲	تاریخ و منشأ قوم کرد
۷۷	موقعیت جغرافیایی استان کرمانشاه
۷۷	ویژگی‌های مهم و برجسته استان
۷۸	نژاد، زبان و دین مردم کرمانشاهان
۷۹	دینانیت و معتقدات کردها
۸۰	ویژگی‌های کردها
۸۱	خصوصیات اخلاقی و تفریحی مردم کرد
۸۲	خصوصیات بدنی مردم کرد
۸۲	موقعیت جغرافیایی و اقلیمی استان کرمانشاه
۸۳	آب و هوایی
۸۳	پیشینه تاریخی استان
۸۴	زبان مردم استان
۸۵	مذهب استان
۸۵	فرهنگ و آداب و رسوم
۸۵	آثار تاریخی استان
۸۶	شهرستان کرمانشاه
۸۷	شهرستان اسلام آباد غرب
۸۸	شهرستان پاوه
۹۰	شهرستان سرپل ذهاب
۹۱	شهرستان سنقر
۹۲	شهرستان قصر شیرین
۹۳	شهرستان کنگاور
۹۵	شهرستان جوانرود
۹۶	شهرستان گیلانغرب

۹۷	شهرستان صحنه
۹۸	شهرستان هرسین
۹۹	شهرستان ثلاث باباجانی
۱۰۰	شهرستان روانسر
۱۰۱	شهرستان دالاهو
۱۰۳	اقوام و طوایف کرمانشاه
۱۱۵	اقوام در کرمانشاه قبل از انقلاب
۱۱۵	قاجاریه و وفاداری کردها
۱۱۶	کردها و مروتیت
۱۲۱	سیاست روسیه و تحولات قوم کرد
۱۲۵	رضا شاه و پیدایش نسیم ملی بر کردها
۱۳۰	همگرایی و واگرایی اقوام پیش از انقلاب
۱۳۵	رویکرد دولت مرکزی بعد از انقلاب در همگرایی و واگرایی اقوام
۱۳۷	نقش جنگ هشت ساله بر همگرایی / واگرایی اقوام
۱۳۸	- عوامل مؤثر بر همگرایی / واگرایی قبایل کرمانشاه
۱۴۰	عوامل تقویت کننده واگرایی در استان کرمانشاه
۱۴۱	عوامل سیاسی
۱۴۳	عوامل اقتصادی
۱۴۵	میزان مشارکت اقوام در نظام سیاسی بعد از انقلاب
۱۵۲	سخن آخر
۱۵۵	منابع و مأخذ
۱۵۵	منابع فارسی
۱۶۱	منابع انگلیسی

استان کرمانشاه یکی از استانهای مهم و استراتژیک ایران اسلامی است. که در غرب کشور قرار گرفته، یکی از موضوعات مهم در استان تکثر قومیتها و طوایف آن می باشد. که به دلیل قرار گرفتن در محدوده مرزی غرب کشور از دوران باستان تاکنون همیشه مورد تهاجم بوده است. اهمیت موضوع همگرایی و واگرایی اقوام در استان کرمانشاه و تأثیرات آن بر مسائل کشور موضوعی بدیهی می باشد. استان کرمانشاه با دارا بودن یک قومیت غالب، هفده ایل و یکصد و شانزده طایفه با محوریت زبان و گویش کردی نشان از تنوع قومیتی در این استان است. که با توجه به تعدد ایلات و طوایف و مسائل و گستردگی آنان در کشورهای همسایه و وجود قومیت های مشابه از جمله شمال عراق و جنوب شرق ترکیه و همچنین همگرایی آنان با یکدیگر و تأثیر متقابل، ما را بر آن داشته تا مسئله همگرایی اقوام را بر مبنای بررسی از جنبه های گوناگون مورد ارزیابی و شناسایی قرار داده تا بتوان به دولت مرکزی در اعمال سیاست های خود و در راستای همگرایی و جلوگیری از واگرایی یاری نماید. آنچه که موضوع این واگرایی قومیتها با دولت مرکزی می گردد احقاق حقوق قریبتها چه در عرصه سیاسی و چه در عرصه اقتصادی نیست بلکه این مقاومت کورکورانه در برابر آن است، که امنیت درونی یک دولت را به خطر می اندازد و اگر واقع بینانه توجه شود، اصل درگیری های قومیتها با دولت مرکزی بر سر تجزیه و جدایی نیست بلکه بر سر دیده نشدن و شناخته نشدن حقوق آنهاست و اگر

بنگریم که چه می خواهند، جز مدیریت بومی بر سرزمین، حفظ فرهنگ و زبان آن قوم، و در یک جمله حفظ احترام یک قوم نیست. و زمانی که یک قوم ببیند در سرزمین مادری خود احترامی ندارد خود را جدایی از پیکره آن می یابد تا مستقل و صاحب احترام سیاسی شود. با توجه به اینکه در اوایل انقلاب به دلیل عدم انسجام ملی و شناخت قومیت‌ها عوامل واگرایی میان دولت و قومیت‌ها به شدت در سطح بالایی مشاهده می‌شد ولی مشاهده می‌کنیم در طول جنگ تحمیلی و علل خصوص بعد از پایان جنگ تحمیلی عوامل همگرایی میان دولت و قومیت تقویت گردیده. هرچند عواملی هنوز در منطقه وجود دارد که میتواند واگرایی را در میان قومیت‌ها تشدید کند که بعضی از این عوامل ریشه در میانه‌ها خارج از کشور و عوامل بیگانه دارد. لیکن تجربه نشان داد که تاثیر عوامل خارجی در مقابل عوامل داخلی بسیار ناچیز می‌باشد. بر این اساس ضروری می‌نماید که حکومت مرکز جهت ساخت اقوام و بالا بردن سطح مشارکت که خود باعث بالا رفتن قدرت دولت مرکزی می‌گردد به صورت متمرکز در استان‌ها، کثیرالاقوام واحد مستقلی را برای شناسایی نیازها، خواسته‌ها و عوامل همگرایی و واگرایی میان اقوام و حکومت مرکزی تاسیس، تا بتوان در تصمیم‌گیری‌ها امنیت منطقه را به وسیله اقوام تأمین کرد.

دگرگونی‌های نوین پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال‌های نخست دهه ۱۹۹۰ و ظهور اندیشه‌های نوین، به ویژه پسا نوگرایی و گسترش فرایند جهانی شدن، باعث توجه پژوهشگران و سیاست مداران به پدیده‌هایی همچون ملیت، هویت و قومیت شد. که بر اساس آن کشورهایی که از اقوام و قومیت‌های گوناگون در ترکیب جمعیتی خود برخوردارند، تنوع قومیتی در بسیاری از کشورها امنیت ملی دولت مرکزی را به چالش کشانده است. از این رو می‌توان به اهمیت مسئله قومیت‌ها در ساختار کشورها و تأثیر همگرایی و واگرایی آنها بر دولت مرکزی در حفظ استقلال و تمامیت ارضی و تجزیه و جنگ‌های داخلی درون دولت‌ها پی برد.

تعدد و تنوع قومی چالش‌هایی را بر قالب واگرایی یا همگرایی برای حکومت مرکزی به ارمغان می‌آورد که متناسب با بافتی تاریک و نظری حکومت با آن مواجه می‌شود. اگر تنوع قومی تهدیدهایی همچون واگرایی، برابری طلبی یا خودمختاری خواهی را می‌تواند به همراه داشته باشد. فرصت‌های جدیدی را نیز در راه‌های همگرایی می‌تواند ایجاد کند. که با شناخت آنها می‌توان تهدیدات را به فرصت تبدیل نمود. یکی از فرصتهایی که تنوع قومی می‌تواند ایجاد کند، امکان توسعه نقش منطقه‌ای دولت‌ها است به ویژه زمانی که زبان‌های قومی کشورهای همجوار و شاید چند کشور را در برگیرد. هدف ملی، وحدت ملی، همگرایی و واگرایی بین اقوام از موضوعات مهمی هستند که حکمت‌مداران کشورهای پلی اتنیک (کثیرالاقوام) با آن مواجه‌اند.

جمهوری ایران اسلامی از جمله کشورهایی است که از تنوع قومی در ساختار جمعیتی خود برخوردار است. با این تفاوت که در اغلب کشورهای (پلی اتنیک) همانند کانادا، آمریکا و تعدادی از کشورهای اروپایی قومیت محصول مهاجرت اقوام مختلف به این کشورهاست که خود یکی از عوامل واگرایی است. ولی ایران جزء محدود کشورهایی است که اقوام مختلف

در آن همگی بومی این سرزمین هستند و ذاتاً به کشور و وطن خود تعلق و دلبستگی دارند. که از این امر می توان در راستای همگرایی بهره جست.

انقلاب ایران در سال ۱۳۵۷ یک انقلاب اسلامی بود که سودای عدالت و برابری عامل خیزش مردم از شرق تا غرب و از شمال تا جنوب آن بود و براین اساس به پیروزی رسید. در این راستا نظام جمهوری اسلامی بعد از انقلاب تدابیری را جهت همگرایی بین اقوام انجام داد که از آن جمله در خصوص توجه انقلاب به اقوام می توان به قانون اساسی اشاره کرد که ضمن اشاره به برابری تمام شهروندان کشور آمده است: تمام مردم ایران از هر قوم و قبیله ای که باشند از حقوق مساوی برخوردار هستند.^۱

همچنین در این زمینه لازم است آموزه های دینی، معیارهای همبستگی و ملاکهای وحدت معرفی شده اند. طبر آیت قرآن مجید، چون آیه ۱۳ سوره حجرات "یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا ان اکرکم عندالله اتقکم" اصل تنوع شعوب و قبائل مختلف پذیرفته شده است اما نه اینکه تنوع و تنازع مایه فضیلت و اسبابی برای تفاخر باشد بلکه تنوع برای مایز شناخت و معرفت دسته ها، قبائل و گروه ها است، به تعبیری دیگر شعوب، قبائل، قومیت ها، مذاهب و امثال آنها معیارهای قراردادی، طبیعی و زیستی اند که گرچه ضروری می نمایند، اما از نظر دین فاقد اصالت شمرده میشوند. انسان دارای وحدت و جامعه انسانی باید چنین باشد پس یکشمار تنوع قومی و قبیله ای امری عارضی است و ابزاری برای تنظیم حیات اجتماعی است نه هدف آن. از طرفی قومیت ها نیز در شکل گیری انقلاب نقش اساسی داشتند. از این روی دولت ردی تلاش خود را در راستای محرومیت زدایی و گسترش عدالت اجتماعی به مناطق محروم که عمدتاً مناطق مرزی را شامل می شد قرارداد. تا بتواند از این رهیافت شکاف بین گروه های قومی و طبقات اجتماعی پیرامون مرکز را به حداقل رساند. لیکن شتاب تحولات و تحرکات بعضی از اقوام بعد از پیروزی انقلاب خصوصاً در ماه های اول سال ۱۳۵۸ که دولت مرکزی از انسجام و تسلط کمتری برخوردار بود، دولت مرکزی را برآن داشت تا به گونه ای دیگر و تحت

^۱ اصل نوزدهم قانون اساسی ج ۱-۲

شرایط آن زمان با موضوع قومیت‌ها برخورد نماید. که باعث واگرایی میان قومیت‌ها گردید. لیکن تاثیر اقدامات دولت مرکزی در واگرایی میان اقوام انکارناپذیر است. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی رهبران گروه‌های سیاسی کرد دست به اقدامات تحریک آمیز زده و بنای مخالفت با دولت مرکزی را نهادند و اقدام به حرکت مسلحانه نمودند که در اسفند ۱۳۵۷ یعنی یک ماه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی این گروه‌ها در کردستان شورش‌هایی را به راه انداختند. امام (ره) در ۱۶ اسفند برای مردم کردستان پیامی فرستاد و اعلام نمود که کسانی که به پادشاهان‌ها حمله می‌کنند نه مسلمان که عوامل خارجی هستند. در این اوضاع بود که مهدی بارزئیان هیأتی را به ریاست داریوش فروهر وزیر کار که خود نیز کرد بود برای مذاکره به کردستان فرستاد. گروه‌های کرد که در این مذاکره خواستار خودمختاری بودند و خواستار قانون اساسی و رسمیت شناختن خودمختاری کردستان که شامل کرمانشاه، ایلام و آذربایجان غربی می‌شد بودند.

اما حوادث بعدی موجب بی‌سیاحتی مذاکرات شد حمله گروه‌های شورشی به سنندج و تصرف شهر و گسترش شورش به شهرهای دیگر موجب شد تا در مرداد ۵۸ به فرمان رهبر انقلاب شهرهای تحت کنترل گروه‌های مسلح کرد به تصرف ارتش درآمد، و از آن پس بود که مناطق کردنشین به عنوان منطقه ای حساس و مهم. اما تحرکات گروه‌های قومی در بلوچستان رویه‌ای متفاوت از کردستان داشت. زیرا باید گفت اگر زبان کردی در منطقه غرب عامل برانگیخته شدن و ابزار گروه‌های کرد بود اما مذهب در تحولات قومی بلوچستان نقش اول را ایفا کرده است. در این میان حرکت‌ها مسلمین به رهبری مولوی عبدالعزیز ملازاده^۱ مانع از اتخاذ موضعی رادیکال در قبال دولت مرکزی شد به هر حال گرایش‌های سیاسی بلوچ‌ها در ایران هرگز قابل مقایسه با تحریک کردستان نبوده است. همچنین طبقه مذهبی مردم در منطقه مانعی در مقابل رشد گروه‌های چپ‌گرای غیر محلی بوده است.

^۱ عضو مجلس خبرگان رهبری در استان سیستان و بلوچستان

داستان قوم گرایی در آذربایجان پس از انقلاب مسیری متفاوت از کردستان و بلوچستان را سپری نموده است اما می توان تأکید کرد که در سالهای پس از انقلاب سخنی از تجزیه طلبی در این مناطق به گوش نرسیده است. و این قوم با دولت مرکزی همگرایی داشته تا واگرایی. در سال های بعد از آن قومیت ها با دولت مرکزی همگرایی داشته اند. در خصوص بررسی قومیت در استان کرمانشاه باید گفت استان کرمانشاه بعنوان یکی از محدود استان های استراتژیک با مرکزیت منطقه غرب چه قبل از انقلاب و چه بعد از انقلاب بیش از هر منطقه ای در معرض تحولات قومی بوده است. طرح خودمختاری کردها با مرکزیت کرمانشاه همیشه این استان را تحت الشعاع قرار داده و شاید بتوان گفت خودمختاری کردستان بدون کرمانشاه ممکن نمی باشد. نوشتار حاضر در پی آن می باشد تا همگرایی و واگرایی قومیت در استان کرمانشاه را مورد بررسی قرار دهد. از این روی در بخش اول این کتاب بررسی سیاسی نظری و مفاهیم پایه ماهیت قومیت و اقوام به صورت تفصیلی مورد بحث بررسی قرار گرفته است. علاوه بر معانی این واژه ها از منظر تاریخی، اجتماعی و جامعه شناختی مورد مطالعه قرار گرفته است. بخش دوم ساختار قومی و توزیع فضای جمعیتی و گوناگونی قومی در ایران، شناسایی اقوام در ایران و بررسی وضعیت آنها در همگرایی و واگرایی با دولت و همچنین عوامل موثر در واگرایی و همگرایی اقوام در ایران بعد از انقلاب اسلامی را مورد بررسی قرار داده، فصل سوم به استان کرمانشاه اختصاص دارد و بر آن شده تا قومیت استان کرمانشاه را در محدوده تقسیمات جغرافیایی، سیاسی و تأثیرات قومی آن خارج از محدوده سیاسی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد. در این بخش بر اساس شناخت از موقعیت استان، اقوام، ایلات، طوایف، گرایشات و نگرش های این استان و تاریخچه تحولات قومی چه در قبل از انقلاب و چه بعد از انقلاب، با نگرشی تحلیل گرانه میزان واگرایی و همگرایی اقوام را در بعد از انقلاب نشان دهد. در فصل آخر و چهارم به نتیجه گیری نهایی و ارائه راهکارها و سیاست گذاری می پردازیم.